

A magyar teológia nemzetközi láthatósága: Az EKE által szervezett szakmai nap üzenete

2025. február 20-án a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán rendezte meg az EKE magyar teológia nemzetközi láthatóságával foglalkozó szakmai konferenciáját. A résztvevőket Bálint Ágnes, az EKE elnöke köszöntötte, majd átadta a szót a meghívott előadóknak.

Az első előadást **dr. Martin Faßnacht** tartotta, a hosszú évek óta általa vezetett és a Tübingeni Egyetemen égisze alatt működő Index Theologicus (IxTheo) bibliográfiai adatbázisról. Az online formában elhangzott angol nyelvű előadás címe – *Index Theologicus – gyűjtemények, nyílt hozzáférés, nemzetköziség. Mit gyűjt, hogyan teszi láthatóvá tartalmait?* – világosan rámutatott az IxTheo legfőbb tevékenységére és céljaira. Az előadó a németországi intézményi háttér rövid bemutatása után rátért az adatbázis tartalmának ismertetésére. Megtudhattuk, hogy az IxTheo mostanra 4,5 millió főként folyóiratcikk, gyűjteményes kötet, monográfia és recenzió bibliográfiai adatait katalogizálta és tette elérhetővé a teológia tudományának szűkebben és tágabban értelmezett területéről. Ahhoz, hogy hatékonyan tudják e tudományterület publikációit katalogizálni, új, innovatív és automatikus katalogizálási eszközöket fejlesztettek ki. Az OJS folyóiratok cikkeit és metaadatait gördülékenyen emelik át az adatbázisba, továbbá tudományos adatbázisokra, enciklopédia cikkekre, statisztikákra és kutatási adatokra is hivatkoznak. A személynevek egységesített besorolási adatait alkalmazva különböző adatbázisok adatait be tudják „csatornázni” az IxTheo-ba. Legújabb tudományos blogok és podcastok integrálását

és szolgáltatását is elkezdték. Az IxTheo évek óta részt vesz a teológiai monográfiák és folyóiratok digitalizálásában és nyílt hozzáférésűvé tételében. A régi, németországi teológiai tartalmak digitalizálásában és indexelésében is aktívak, továbbá olyan jelentős teológiai különgyűjtemények integrálását is elvégzik, mint pl. a Princeton Teológiai Szeminárium nagy teológiai digitális könyvtára. A nemzetközi egyműködési és szakmai kapcsolatrendszer részeként számos könyvtári egyesülettel, könyvtárosokkal és teológiai szakemberekkel dolgoznak együtt, továbbá konferenciákon és munkacsoportokban sajátítják el a legújabb automatikus katalogizálási módszereket és egyéb fejlesztéseket, mint pl. a többnyelvűség megoldása. A korábban független bibliográfiákkal való együttműködés eredményeképpen ezek a projektek az IxTheo adatbázisát használják, elkerülve a duplamunkát. A 2014 óta működő németországi Szakinformációs Szolgáltatások (SIS) finanszírozásának köszönhetően pl. a Bajor Állami Könyvtárba beszerzett közép- és kelet európai vallástudományi, egyház- és vallástörténeti szakirodalom metaadatait, mint teológiai szakinformációt, automatikusan integrálják már az IxTheo-ba. A Szakinformációs Szolgáltatások egyik fő célja a nyílt hozzáférés (Open Access), amely a teológiai tudományos tevékenység

Kerekasztal-beszélgetés

láthatóságát is előmozdítja. Ehhez a visszamenőleges digitalizálás és katalogizálás, valamint a szerzők saját publikációinak feltöltése is hozzájárul. Ennek eredményeképpen közel 18 ezer cikk érhető el nyílt hozzáféréssel az IxTheo-ban. Az adatbázis OJS platformként is működik újonnan alapított és minőségi teológiai folyóiratok számára is. Az előadásból kiderült, hogy a nemzetköziség az egyik legfontosabb célja a tübingeni intézményesült projektnek. Ez szintén a láthatóság és a nyílt hozzáférés irányába mutat és ennek érdekében egyre több, az angol, német, francia és olasz nyelvterületeken kívül keletkezett teológiai szakirodalom és metaadat befogadására töreksenek. Ehhez nagy lökést adott a Google Scholarral kötött együttműködés, amelynek az adatait szintén az IxTheo-ba integrálják, de emellett számítanak a helyi teológiai könyvtáros szervezetekkel való kooperációra, köztük a magyarországi Egyházi Könyvtárosok Egyesülésével történő együttműködésre is!

A délelőtti szekció következő előadója **dr. Bodor Attila** volt, a Stuttgart-i Deutsche Bibelgesellschaft projektvezetője, aki egy általa is szerkesztett teológiai folyóirat nemzetközi adatbázisokban való elhelyezésének és a nyílt hozzáférés megteremtésének tapasztalatait, kihívásait és terveit osztotta meg velünk. Az előadás elején rögtön rámutatott az előadó egy alapproblémára, miszerint a teológiai és társadalomtudományi publikációk láthatósága és idézettsége nagyon alacsony fokú, ha összehasonlítjuk azokat a természettudományos publikációk láthatóságával.

Dr. Martin Faßnacht

Dr. Bodor Attila

Dr. Balogh Csaba

Bilicsi Erika

Dr. Reichmann Angelika

Török Beáta

Ennek megoldása a teológiai publikációk – egy teljes teológiai folyóirat – különböző adatbázisokban való megfelelő elhelyezése, indexelése, különösen a Web of Science-ba és a Scopus-ba történő „eljuttatás” és idézettség az ajánlatos, természetesen az IxTheo-n kívül. Emellett az előadó az ATLA és EBSCO adatbázisokban történő indexelést is kívánatosnak és hasznosnak tartja, amely szintén a nemzetközi láthatóságot növelheti. Az előadás bevezető részét követően a *Studia Theologica Transsylvaniensia* folyóirat nyílt hozzáférésűvé (OA) és láthatóvá tételének közvetlen tapasztalatait és kihívásait ismerhettük meg, többek között a DOI minősítés megszerzésének elvárásait. Az előadó, aki e folyóirat társszerkesztője és Diósi Dávid főszerkesztő mellett végez komoly munkát a nemzetközi láthatóság érdekében is, a folyóiratnak az ERIH Plus-ban (European Reference Index for the Humanities) való elhelyezését is fontosnak tartotta kiemelni. Megtudhattuk, hogy az indexelés, adatbázisba való elhelyezés mellett a folyóirat tudományos minőségének emelése szükséges, amely a szerkesztőbizottság megfelelő összetételével, a peer review, a tudományos publikációk megjelenése előtt beiktatott szakmai bírálatnak biztosításával, és az optimalizált éves megjelenésszámmal, továbbá a szakmai etikai szempontok figyelembevételével garantálható. Bodor Attila az általa szerkesztett folyóirat szerzői jogainak és kiadói jogok tisztázásának tapasztalatait is megosztotta a hallgatósággal. Ezt követően a nyílt hozzáférés szükségességével, fajtáival és nehézségeivel folytatódott az előadás. Hangsúlyozta tehát, hogy sok múlik a metaadatok megfelelő formában történő adatbázis-elhelyezésén, továbbá az angol nyelvű absztrakt és kulcsszavak biztosításán, hiszen a nyílt hozzáférés nem jelent minden esetben teljesen ingyenes szabad elérést. Az előadás zárásaként és konklúzióként az előadó a *Studia Theologica Transsylvaniensia* folyóirat létrejöttének, működésének eredményeit és meglévő kihívásait, dilemmáit ismertette meg a közönséggel.

A következő előadást **dr. Balogh Csaba** a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Őszövetségi Tanszékének tanszékvezető professzora tartotta az *Elektronikus folyóirat-kezelés Drupal keretrendszerben: indexelés, keresőoptimalizálás, akadálymentesítés és mesterséges intelligencia* címmel. Az előadás elején megtudhattuk, hogy a témaválasztás háttérében tulajdonképpen az előadó sokoldalúsága áll, vagyis az, hogy egyfelől kutatóként a tudományos publikálás folyamatában szerzett tapasztalatokat, másfelől az intézményéhez köthető teológiai folyóiratok szerkesztői oldalát is ismeri, és végül, de nem utolsósorban eredeti végzettségének köszönhetően programozóként a Református Szemle Drupal-alapú elektronikus folyóirat-platformjának létrehozásában vett részt. Az előadó programo-

zói hátterével is magyarázható, hogy az előadás első részében a nyílt hozzáférésű Drupal szoftver előnyeit ismertette meg a hallgatósággal. Ezt követően konkrét példákon keresztül mutatta be a tartalomkezelő mögötti űrlapok és az ahhoz kapcsolódó metaadatok struktúráját. További érdekességgént hangzott el, hogy a címdal struktúrájának kialakítása rendkívül rugalmas és az adott folyóiratszámok, valamint azon belüli cikkek megjelenítése a Drupalban található modulok segítségével változtatható. A responzivitás előnye is megismerhette a hallgatóság a Drupal-alapú Református Szemle folyóirat-platformjával kapcsolatban, amely a cikkek telefonon való kényelmes olvasását is lehetővé teszi. Mint megtudhattuk, a metaadatok indexelése és aratása is könnyen megoldható ebből az adatbázis-típusból. Az előadás utolsó, záró része az MI alkalmazásának további elképzelt lehetőségeit vette sorra a Drupal-alapú rendszerben és a konkrét folyóirat-platformon belül, pl. a tárgyszavak alkotásában vagy absztrakt-készítés tekintetében, továbbá fordítási lehetőségek szintjén és a review, a recenzio esetében stb. Ahogy azt az előadó az MI folyóirat-kezelőre való alkalmazásának konkrét lehetőségeivel kapcsolatban megjegyezte: „a lehetőségek végtelenek!”

A délelőtti szekció utolsó előadását **Bilicsi Erika** az MTA Könyvtár és Információs Központ osztályvezetője tartotta az Open Journal System bevezetéséről és elterjedéséről a magyar folyóiratok körében. Előadása elején osztályvezető asszony ismertette a nyílt hozzáférésű tartalmak bevezetésének 2009-re visszatekintő folyamatát az MTA KIK-ben, kezdve a REAL kialakításával, folytatva 2013-ban a DOI regisztráció megalapításával és zárva a helyi Open Journal System (OJS) support központként való 2016-os létesítésével. Miközben vidéken és a fővárosban is számos példa található az OJS egyetemeken való telepítésére és megfelelő működtetésére, mégis verziófrissítések és más esetekben is gyakran kértek segítséget a kisebb szerkesztőségek az MTA KIK-től. Emiatt is vált fontossá az OJS központ kialakítása és működésének egységesítése az MTA KIK-ben. Azt is megtudhattuk a továbbiakban, hogy alapvetően három funkciója van egy OJS-nek: 1. egy weboldalt biztosít a folyóiratok számára, 2. egy folyóirat-menedzsment, azaz workflow rendszert tesz elérhetővé, 3. és hozzáférést ad egy adatcsere-menedzsment rendszerhez. Az egy-két fős, kicsi szerkesztőséggel működő folyóiratok számára ez nemcsak kiváló keretrendszer, de a működtetés szolgáltatásként való igénybevétele létfontosságú. Az MTA KIK OJS workflow, folyóirat-menedzsment részét az említett kisebb szerkesztőségek többnyire nem tudják rendeltetésének megfelelően használni, így annak kikerülésére is lehetőség nyílik egy gyors beküldő, beépülő modullal. Az adatcsere funkció

pedig ennek ellenére jól működik. Az OJS-re amiatt is esett az MTA KIK választása, mint megtudtuk, mert az úgynevezett szintén ingyenes és könyvtárak által jól ismert OAI-PMH protokollt használja a metaadatok arathatóvá tételére. Az osztályvezető asszony a továbbiakban felhívta a figyelmet az online megjelentetett folyóiratok hosszú távú intézményi megőrzésének fontosságára, mert sajnos számos esetben már ezek a folyóiratok csak elektronikusan jelennek meg. További nagyon fontos szempontként említette, hogy tudatosítsuk a szerkesztőkben, hogy minden minden-nel összefügg, minden mindennel kommunikál (pl.: OJS->DOI->MTMT->Repozitórium és e folyamat visszafelé is működhet), így nagyon pontosan kell dolgozni az adatokkal. Kulcsszerepe van a repozitóriumminősítő szakbizottságnak, amely azért jött létre, hogy megvizsgálja, tud-e kommunikálni a helyi repozitóriummal az MTMT. Ez pedig mind összefügg a nem nemzetközi tudományos érdeklődésre számot tartó tanulmányok láthatóságának kérdésével, és azzal a problémával, hogy pl. a magyar nyelvű teológiai publikációk indexelése a Web of Science-ben, vagy a Scopusban szinte elképzelhetetlen, ugyanakkor az MTMT-be került metaadatok alapján alternatív tudományometriai mérőszám kidolgozása válhat lehetővé, továbbá az MTA KIK különböző adatbázisain keresztül válhatnak láthatóvá.

A konferencia délutáni részében két gyakorlati megközelítésű előadást hallhattunk. Az első előadó **dr. Reichmann Angelika** a *Szerkesztési folyamat az OJS-ben: Ismertető, előnyök és buktatók* című prezentációját tartotta meg. Az előadásban az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem által megjelentetett folyóirat saját OJS-ben történő publikációjának workflow-ja került bemutatásra, követhettük figyelemmel annak egészen aprólékos értékelését a szerkesztői oldalról. A folyóiratmenedzsment-rendszert a konkrét munkafolyamatokon és rész-folyamatokon keresztül ismerhettünk meg alaposan, miközben az előadó többször hangsúlyozta a workflow szerkesztői munkákban nyújtott hatalmas segítségét. A munkafolyamatok követhetőségével kapcsolatban javítási javaslatokat fogalmazott meg, de minden egyéb funkciót illetően rendkívül pozitívan nyilatkozott. Zárásképpen az egri kolléganő arra hívta fel a figyelmet – némileg ellenkező következtetésre jutva a Bilicsi Erika előadásában lefestett országos helyzetkép realitásával szemben – miszerint az egy-két fős szerkesztőségek számára kifejezetten mentőövet és hatalmas segítséget jelent az OJS workflow elsajátítása és használata.

A szakmai nap záróelőadását **Török Beáta** a Sapiientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Könyvtárának vezetője tartotta meg *Hogyan segíthetik a könyvtárak a teológiai és vallástudományi szakirodalom láthatóságát (elektronikus linkek, DOI adminisztráció stb.)?* címmel.

A könyvtáros kolléga számos izgalmas példával demonstrálta, hogy a teológiai szakirodalom láthatóságát helyi, gyűjteményi szinten miként valósíthatjuk meg. Ennek egyik fontos példája, amikor nem kölcsönző könyvtárként a kötelező irodalom esetében a hallgatók számára az online elérhető katalógusrekordon belül feltüntetik a leírt műnek szabadon hozzáférhető vagy edulD-szolgáltatással távolról elérhető elektronikus változatát. A könyvek és folyóiratok ingyenes vagy előfizetett online változatának elektronikus elérését igyekeznek a kollégák a Szent István Társulat kiadói adatbázisától az ATLA-ig és a Hungaricantól, vagy épp az EPA-tól a Vigilia honlapjáig beépíteni, hogy csak néhány az előadásban elhangzott példát említsünk. Ilyen módon is láthatóbbá tehetjük az olvasók számára a teológiai szakirodalmat. A másik fontos helyi példája a teológiai szakirodalom láthatóvá tételének a Sapientia Főiskola által megjelentetett tudományos kiadványokban megjelent oktatói publikációk feltöltése az MTA KIK repozitóriumába, a REAL-ba. Ennél még tovább léptek idővel a könyvtáros kollégák és az OSZK-val együttműködésben az EPA-ba már a teljes intézményi kiadványok, a Sapientia és a Studia Biblica Athanasiana számaiban megjelent tanulmányok mostanra féléves embargóval feltöltésre kerültek és nyílt hozzáférésűvé válhattak. A sikeres munkafolyamat folytatásaként és megkoronázásaként a tanulmányok DOI azonosítókat kaptak, angol nyelvű absztraktok jelentek meg az egyetemi honlapon, továbbá a Matarka adatbázisba is felkerültek az intéz-

ményi publikációk. A magyar teológia láthatóságának további pozitív eredményeit és jeleit, habár kismértékben tapasztalta eddig még a könyvtárvezető kolléga, ugyanakkor nem tartja haszontalannak az eddig elévült munkát. A nagyobb láthatóság esélyét pedig – visszautalva a tübingeni kolléga IxTheo-ról tartott előadására – a hálózatszerű fejlődésben látja, akár helyi, akár nemzetközi szinten.

A reggeltől koradélutánig a téma szakértőinek tolmácsolásában megtartott összesen hat előadásnak köszönhetően a hallgatóság új ismeretekkel gazdagodhatott a teológia tudományos tartalmainak külföldi és belföldi publikációs és disszimilációs lehetőségeivel kapcsolatban, továbbá betekintést nyerhetett a magyar teológia láthatóságának aktuális kihívásaiba és jövőbeli terveibe. A napot záró kerekasztal-beszélgetésben az előadók egymás előadására is reflektálhattak, illetve a hallgatóság kérdéseinek megválaszolására is bőven jutott idő. Bízunk benne, hogy a helyi intézményi példák többeket cselekvésre inspirálnak, továbbá mielőbb megtörténik a hazai teológiai tudományos tartalmak beemelése a tübingeni Index Theologicusba!

A szakmai nap előadásai Egyesületünk Youtube-csatornáján megtekinthetők.

DR. TAMÁSI BALÁZS
OR-ZSE Könyvtár

